

Amanýaz serdar

Category: Kitapcy,Taryhy şahslar
написано kitapcy | 21 января, 2025
Amanýaz serdar AMANÝAZ SERDAR

- Aýböwürlileriň örän gyzykly hem-de täsin taryhlary bar. Olaryň şejereleri baryp-ha Hindistan ýurdunda şalyk eden, hanlaryň hany bolan Baýram hanyň bilinden syzylyp gaýdýar.

Hawa, Amanýaz serdar hem Baýram hanyň neslinden gaýdan. Amanýaz serdaryň kowum-garyndaşlary, ilen-çalanlary öň Türkmensährada, Maňňylakda oturymly bolanlar. Emma goňsuçylykdaky duşmançylyk zerarly gün-owkat görmänsoňlar, olar Buhara bilen Hywa hanlyklarynyň golastyna göçüp barýarlar.

Şol türkmenleriň arasynda Begenjaly beg diýip bir gaýratly kişi döräpdir. Baýram hanyň nesillerinden (perzentleriniň) biri bolan bu batyrdan Buharanyň şalary ätiýaç etmän durmandyrlar. Olar halka berýän sütemlerini birneme gowşatmaly bolupdyrlar. Yöne duşman duşman bolýar, hilegär hanlar mekirlilik bilen türkmenleri öz goşunlarynda saklamagy başarypdyrlar. Sebäbi türkmenler her bir jeňde gaýduwsyzlyk bilen söweşyär ekenler, hemise diýen ýaly olara ýeňiş ýar bolupdyr.

Şol döwürde Begenjaly begiň inisi Amanýaz serdar hem öz türkmen goşunu bilen Hywa hanynyň raýatynda gulluk edipdir. Hywanyň açgöz hem-de zulumkär hany Muhammet Emin zekat ýygnamagy bahana arap, 1855-nji ýylyň fewral, mart aylarynda uly goşun tolap, Saragta ýöriş edýär. Bu söweşde Muhammet Eminiň esasy daýançlarynyň biri hem Amanýaz serdaryň gözsüz batyr ýigitleri eken. Galyberse-de, Hywa hanynyň 40 müň adamdan ybarat, güýçli ýaraglanan goşunynyň öñünde duraýmagyň saragtlylaryň az sanly söweşijilerine aňsat düşmejegi köre-hasa ahyryn. Emma söweş taktikasyny baş barmagy ýaly bilyän, ähli zady ölçerip-dökmäni başarıyan, akyllı Saragt hany Gowşut han bu söweşde diýsen oýlanyşykly hereket edýär. Baryp-ha Hywa

hany Saragta çozjak bolup taýýarlyk görüp ýören wagtlary Begenjaly beg bilen türkmen bolup birek-birege ok atmazlyk, elmydama söyenişmek hakda gizlinlikde gepleşik geçirip goýan eken. Şonuň üçinem elhenç söweşiň başlanmazynyň öňüsyrasy Gowşut han Muhammet Eminden ýaşyrynykda Amanýaz serdar bilen duşuşýar.

– Inim, öz doganlaryňzyň üstüne şeýdip gelşiňiz göwnünize jaýmy? – diýip, Gowşut han Amanýaz serdara igençli yüzlenipdir.

– Göwne jaý däl özi welin – diýip, Amanýaz serdar müýnli jogap beripdir. – Yöne bir gep edildi-de çykyldy-da bärík...

– Onda bu gepe näme diýersiň? – diýip, Gowşut han Begenjaly beg bilen eden şertnamasyny onuň öñünde goýupdyr. Amanýaz serdar namany okap ör turup, Saragt hanynyň öñünde baş egipdir:

– Günämizi ötüň, han aga! Indi meniň gylyjym Muhammet emini çapar.

Şu wadalaşykdan soň, Amanýaz serdar öz batyrlary bilen Gowşut hanyň tarapyna geçipdir. Gaýduwsyz goşunbaşynyň, ýeňilmezek esgerleriň elden gitmegi Muhammet Emin hanyň içinden urlan ýaly edipdir. Onuň galan goşuny san taýdan agdyk bolsa-da; Gowşut handyr Amanýaz serdaryň merdanalarynyň darkaşyna çydaman çym-pytragy çykypdyr. Söweş bolan «Ganly depäniň» üstünde hanyň altyn jygaly başy togalanypdyr.

Amanýaz serdaryň bu «dönükligine» Muhammet Emin hanyň dogany Abdylla hanyň içi ýanypdyr. Serdar dagy söweşden soň öz ýurtlaryna gaýdyp gelensoň han ony bir tär bilen tutdurypdyr. Abdylla han Amanýaz hany öldürmezden öñ günäsini geçen kişi bolup, ony türkmenleriň garşysyna söweş kyldırmak isläpdir. Emma Amanýaz serdar: «Han, öñ agaň alyna düşüp, şol mukaddes topraga bet maksatly aýak basanyma nätjegimi bilemok. Indi meni dogram-dogram etseňem öz türkmenligimden dänmen» diýip, pert jogap beripdir. Diýeni bolmadyk han Amanýaz serdaryň el-aýagyny güýldürüp, özüneň tora saldyryp, beýik minaradan diriligine taşladyp öldürripdir.

Rejepmyrat DURDYÝEW,

Gurbannazar ORAZGULYÝEW. Taryhy şahslar